

Voice Vitality

פרשת תולדות תשפ"ב

"Because HASHEM your God arranged it for me." ²¹ And Isaac said to Jacob, "Come close, if you please, so I can feel you, my son; are you, indeed, my son Esau or not?"

²² So Jacob drew close to Isaac his father who felt him and said, "The voice is Jacob's voice, but the hands are Esau's hands." ²³ But he did not recognize him because his hands were hairy like those of Esau his brother; so he blessed him. ²⁴ He said, "You are, indeed, my son Esau!" And he said, "I am." ²⁵ He said, "Serve me and let me eat of my son's game that my soul may bless you." So he served him and he ate, and he brought him wine and he drank.

1-6.

בב אמר לא: ויגש יעקב אל יצחק אביו וימשחו ויאמר
בג הקול קול יעקב והזדים ידי עשו וקלא הכירו כי היינו ידיו

2

3 R. Munk Call of the Torah

22 THE TONE IS YA'AKOV'S TONE. Our Sages interpret: Ya'akov's only power lay in his voice, the voice of prayer and the study of Torah. But Esav's weapons are none other than his hands, i.e. brute strength. "The nations of the world have had no greater philosopher than Bil'am the son of B'or. They came to him and asked, 'Do you think that we will be able to defeat this nation (the Jews)?' He replied, 'Go and see their synagogues and houses of study. If you find children there who make their voices heard, you will have no power over them. For their ancestor promised them, "As long as the voice of Ya'akov is heard, the hands of Esav are powerless against him'" (Midrash).

הלקח פרשת תולדות והלבוב קבט

בתיב (כ, כג) 'הקל קול יעקב והידיים ידי עשו, ואמרו חז"ל (נר"ר סה, ט) 'צומן שהקול קול יעקב אין הידיים ידי עשו, וידוע שהקושיא שפשוט הקרא לא משמע הכי, שפשוט משמע ששניהם יחד הקול קול יעקב והידיים ידי עשו, ומנין להם רמו לדרש זה בפסוק. והרבה פירושים נאמרו בזה. והמלקטים הביאו בשם הגר"א ז"ע, וכן הוא בשם שאר המפרשים, שהוא נדרש ממה שהקל חסר ו'. וכונת הדברים הוא שאם הקל קול יעקב, היינו שמורגש חולשה וקלות בקולו של יעקב, שהוא קול חסר וי"ו, אז הידיים ידי עשו, אבל כשהקול הוא בשלימות, קולו מלפפץ צבתי כנסיות וצבתי מדרשות או אין הידיים של עשו שולטות בו.

36

עמוקים בספרו אורים ותומים, דברים עמוקים שצריך הרבה עמל ויגיעה להשיגם, ולא כן הוא, רק בכח התפילה השיג דברים אלו. וזה הכונה שאם חסר תפילה חסר בתורה גם כן. ואולי זה רמזו ב' המדרש 'צומן שקולו של יעקב מלוי צבתי כנסיות אין הידיים ידי עשו, דוקא צבתי כנסיות שמרמו על קול התפילה. וזה מוזן שחסר ו' מרמו שחסר בקול התפילה, ענין התפילה הוא דבר שנחשב אלף קלמ בני אדם כדבר קל, מקלרים בתפילה, ואין לבני אדם סבלנות לאריכות התפילה, וח"ו כאשר חסר קול התפילה, חסר הכח בקולו של יעקב לבטל ידי עשו.

ע"י פרי לדיק ר"ח יסן אום (ג) מציאים על פי הוזה"ק (מ"א רי, א) שכפל הקול מרמו על צ' קולות של יעקב אבינו, קול תורה וקול תפילה, הקל חסר מרמו על קול תפילה, ואם הקול תפילה חסר אז חסר בקול תורה. ובמאור עינים (לקוטים ע"י חמג גדפ"ח) כתב 'תורה ותפילה נקרא דבר ונקבא, וכו', ותפילה בלא תורה אין תפילתו שלימה, וכן תורה בלא תפילה אין תורתו שלימה, וכל אחד הוא פלג גופא'. וכלי תפילה אי אפשר להגיע להשגת התורה, כמו שבי' היערות דבש (דרוש א) שיום שלא התכוון בתפלה להבין רבה לא היה לו השגה בתורה, אנו רגילים לחשוב שהרבי ר' יהונתן ז"ע היה לו מוח נפלא, כתב פלפולים

3a

ויש לבאר מה הוא הרמו במה שחסר אום ו', איזה דבר נרמו באות ו' שהוא חסר שעל ידי זה נגרם שידי עשו שולטות, והדבר מוטל עלינו ביותר בימים אלו, שרמ"ל ראינו שהידי עשו גזרים, שאם רמ"ל אירע דבר כזה שהרעיש את כל העולם כולו, באכזריות ורשעות כזו, אז ודאי נריכים לחוק קולו של יעקב. וכתבי 'ידיים' ידי עשו, ל' רבים, צ' ידיים, ויש לומר דרך רמו, כי באמת עשו הוא פקולת של מדת הגבורה, והוא צחינת יד שמאל, וישמעאל הוא יד ימין פקולת של חסד לאברהם אבינו, ומה שכמוז 'הידיים' ידי עשו, הם צ' הידיים, איחוד של עשו וישמעאל, והוא הכח הנורא שיש צומן עקבתא דמשיחא פידוע מדברי הספר עץ הדעת טוב על תהלים (קכד).

קמו ישראל תולדות דברי 4

רעה, (ג) אות ו"ו רמז לתורה, ותורה ותפלה יחד הוא כמשל הזוג וענבל הנ"ל, כי עסק התורה חיים הם למוציאים (משלי ד, כב) למוציא מפיו דווקא עי"ש (עירוצין נד, א), ותפלה היא עבודה שכלב בפנים (מעניי ב, א), והיינו כדוגמת זוג וענבל בתוכו ומשמיע קול למעלה, אבל תורה בלא תפלה היא כדוגמת זוג בלא ענבל שאין לו קול כנ"ל, והבן:

א' נבי הקוד קוד, אחד לתורה ואחד לתפלה, וזהו כאשר חסר דקדק 'הקל' כתיב חסר בלא ו"ו, והוא מרמו לתפלה שהיא קלה צעני אדם, כמאמר רמ"ל (ברכות ו, ב) כרום זלמ (תהלים יב, ט) דברים העומדים ברומו של עולם וצני אדם מזלזלין בהם, ופירש רש"י כגון תפלה עי"ש. וקולו בוא"ו היינו קולו של תורה כנודע (וה"ק רע"ב כי הא

אך כונת המדרש היא כך. בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות או כח הידים אינו אצל עשו, אלא אצל יעקב, אז הידים התזקות והנוצחות הם של יעקב, והוא גובר על עשו בכחו וגבורתו. (מעלות התורה)

א] העצה להינצל מהרעה הנובעת משנאת עשו, הוא מה שקיבלנו מחז"ל (פתיחה איכ"ר): "כל זמן שקולו של יעקב מצפצף בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, אין הידים ידי עשו".
 בזמן שקולו של יעקב מצפצף בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, אין ישראל משועבדים לכוחות הטבע ועולים למעלה מן הטבע ויורדים למלחמה ונוצחים, אבל בזמן שאין קולו של יעקב מצפצף בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אז הידים שלהם מוכרחים להיות ממש ידי עשו, כלומר, שיצטרכו להלחם בטבע כמו הידים של עשו, וזולת זה לא יכול להלחם, כי אין להם הזכות שינהגו אתם למעלה מדרך הטבע.

10

הלון התבה • פרשת ויצא

7 פ ינין פתח

ונראה כאמור באוה"ח הק' הנ"ל [כח, יד], שהיסוד הראשון שיעקב אבינו ע"ה מלמדנו, הוא הענין של "ויפגע במקום", היינו תפילה, להתפלל לה' שהוא מקומו של עולם, שלא יעזבנו בידי היצר הרע, ולא נכשל חלילה בנסיונות העוברים על האדם בעולם הזה, וכפי שהביא רש"י על הפסוק [כח, יא] "ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש", את דברי הגמרא במסכת ברכות [כו, ב] "יעקב תיקן תפילת ערבית, שנאמר "ויפגע במקום וילן שם" ואין פגיעה אלא תפילה שנאמר וכו'".

11

בית, הבית של האדם זה המקום שלו, זו הקביעות שלו, ויעקב אע"ה קרא לתפילה בית, וזו היא הדרגה הגבוהה שבתפילה, שהיא חלק מממהותינו, בחיי העולם הזה, בדרך העליה והדביקות, עד שאי אפשר להתנתק מהתפילה.

למדיים אנו מדברי חז"ל אלו, עד כמה עסק יעקב אע"ה בתפילה להקב"ה, עד כמה שפך את לבו, והחשיב את ענין התפילה, ואף לפני יציאתו לגלות, עמד והתפלל, [כח, כ-כא] "אם יהיה אלקים עמדי וכו' ושבתי בשלום לבית אבי" מפרש רש"י וז"ל "בשלום, שלם מן החטא, שלא אלמד מדרכי לבן". יעקב אבינו מתפלל, שחלילה לא ילמד ממעשי לבן הארמי, בהליכתו לשם במצות אביו ואמו, ללמדנו, שבכל זמן, ובפרט בעת מצוקה, העצה הטובה ביותר, היא להתפלל, זו ההשתדלות שעלינו לעשות, ואז נחסוך כל מיני השתדלויות מיותרות, כי בכח התפילה, ניצולים.

12

עוד עצה בענין התפלה לומדים אנו, כפי שכתב השל"ה הק' בפר' וישלח על התפילה של יעקב, וז"ל "הצילני נא מיד אחי מיד עשו", כתב בוזהר הק' מכאן מאן דצלי צלותא, דבעי לפרשא מלוי כדקא יאות, ע"כ היה פירש, מיד אחי מיד עשו, ולא יחשוב, הלא הקב"ה בוחן לבות והוא יתברך מבין כוונתו, אלא צריך לפרוש, והטעם נ"ל, כי התיבות של התפילה המתהוות מאותיות קדושות, עולות למעלה ובוקעות הרקיעים".

13

יסוד נוסף עלינו ללמוד מיעקב אבינו ע"ה, כיצד להנצל מעול הגלות, ומה עלינו לעשות בדרכי העבודה בעוה"ז, הוא לימוד ועסק התורה, כאמור באוה"ח הק' הנ"ל, שלזה רמו באומרו מאבני המקום פירוש בניינו של עולם שהם דברי תורה, וכפי שמביא רש"י על הפסוק "וישכב במקום ההוא" הנ"ל, "לשון מיעוט באותו מקום שכב אבל יד' שנים שמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה". וכתב בספר פתח האהל רמז מהפסוק לכך, "וישכב" הוא נוטריקון יש' כב', היינו כב' אותיות התורה, לימוד התורה.

כן גם מפורש, בפרשת תולדות [כח, כז] "ויעקב איש תם יושב אהלים" אומר רש"י אהלו של שם ועבר. וכפי שמפרש רש"י בהושע י"ב, ז' על הפסוק "עוד אושיבך באהלים כימי מועד", וז"ל "אעמיד מתוכך תלמידים עוסקים בתורה כימי מועד ראשון, שהיה יעקב איש תם יושב אהלים".

נאמר בפסוק [כח, ז] "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה", והעיר האור החיים הק' וז"ל, "טעם שלא הספיק בהודעת הליכתו בפרשה הקודמת דכתיב [כח, ז] וישמע יעקב וגו' וילך וגו'... עוד למה אמר חרנה ולא אמר לחרן...".

מבאר האור החיים הק' [כח, יז] וז"ל "ובדרך רמז כל הפרשה תרמוז ענין האדם, וכמו שהתחילו בה רבותינו ז"ל נוהר ח"א קמו, אן ויצא יעקב, היא הנפש בצאתה מעולם העליון, ונקרא יעקב על שם יצר הרע הכרוך בעקביו, ואומרו מבאר שבע, מקום שממנו יצאו הנשמות, יקרא באר מים חיים, ושבע ירמוז אל שבועת ה', אשר תשבע הנפש בצאתה, שלא תעבור על דבר תורה ונה' ל, ב, ואומרו וילך חרנה, על דרך אומרים ז"ל [סנהדרין צא, ב] כי יצר הרע יכנס באדם, בצאתו מרחם אמו דכתיב [בראשית ד, ז] לפתח וגו', ואומרו ויפגע במקום, כי צריך האדם להתפלל לה' שהוא מקומו של עולם שלא יעזבנו בידו, ואומרו וילן שם כי בא השמש, שצריך להתנהג כן עד לכתו מעולם הזה כשיעריב שמשו, והוא אומרו ואבות ב [ז] אל תאמין בעצמך עד יום מותך, ואומרו ויקח מאבני המקום, על דרך אומרים ז"ל [ברכות ה, א] וז"ל אמר רשב"ל לעולם ירגיז אדם יצר טוב וגו' ואם לאו יעסוק בתורה דכתיב [תהלים ד, ז] אמרו בלבבכם, והוא אומרו מאבני המקום פירוש, בניינו של עולם שהם דברי תורה...".

8

למדיים אנו מדבריהם הק', שבפרשה זו התורה באה ללמדנו אורחות חיים, מהו תפקיד האדם, מזמן לידתו שבא ממקום הנקרא באר מים חיים, אשר שם מקור הנשמות, ויורד לעולם הזה הנקרא חרנה, וזאת בשל הקשיים והנסיונות, שיש בעולם הזה, הן מצד היצר הרע, הן מצד עול וצרת הגלות, עול שעבוד מלכויות, עד ביאת הגואל שיבוא במהרה בימינו.

עלינו א"כ ללמוד מיעקב אע"ה, כיצד חי בעולם הזה הנקרא חרנה, ועם כל הנסיונות והסכנות שעברו עליו, הגיע לדרגות כה גבוהות, עד שנקרא בפי חז"ל [מדרש רבה ע, א] "בחיר האבות", כמו כן עלינו להתבונן בעבודת ה' שלו, וללמוד דרכי העבודה, עבודת ה', כדי שנזכה גם אנו, בעולם מסוכן זה, להתעלות.

9

כאמור, עלינו לנסות להבין, כיצד מגיעים לדרגות גבוהות אלן, באיזה דרך עלינו ללכת בעולם הזה שנקרא חרנה, ובגלות הנוראה הזאת, בכדי להשלים מטרתנו ותפקידנו בפרוודור העולם הזה, להנצל מכל נסיונות הגלות, ולהכין כל אחד את טרקלינו לעולם הבא.

15

In Eisav's view, Yaakov had taken advantage of his brother in initiating the sale of the birthright at a time when Eisav was famished and desperate for the stew which Yaakov was cooking (25:29-34). As Eisav saw it, were it not for his unfortunate circumstances, the birthright would still be his.

Yaakov, however, had an entirely different view of things, as he made clear shortly before his own death. At that time, Yaakov conferred the birthright upon Rachel's elder son, Yosef, giving Yosef's two sons the status of *shevatim* (Tribal ancestors). Later, Yaakov (according to one interpretation) again made reference to the birthright. He told Yosef: "And as for me, I have given you one

portion more than your brothers, which I took from the hand of the Emorite with my sword and my bow" (48:22). *Targum Onkelos*² (see also *Bava Basra* 123a) understands *חַרְבִּי*, *my sword*, as a reference to prayer and *קַשְׁתִּי*, *my bow*, as an allusion to supplication. Yaakov was informing his son that he had acquired the birthright through the power of his *tefillos*. That Eisav came in famished from the field at precisely the time when Yaakov had a stew cooking was merely Providence's way of bequeathing to Yaakov that which he had earned by way of his prayers.

Yaakov was speaking to us as well. Nothing is beyond the power of *tefillah*. When one prays sincerely, with proper dedication, his prayers are truly potent.

16

Moshe *Rabbeinu* had countless sources of merit to his credit. The study of Torah is the greatest *mitzvah* of all and who could claim this merit if not Moshe?! Yet, only through *tefillah* was his yearning to gaze upon *Eretz Yisrael* realized.

King Chizkiyahu, too, possessed the merit of Torah study in abundant measure. His reign generated an unprecedented spread in Torah knowledge, to the point where every young child in the Land was fluent in the most obscure Talmudic laws (*Sanhedrin* 94b). Yet, when Chizkiyahu fell deathly ill it was necessary for him to pray that his life be spared — and his *tefillos* were answered (*Berachos* 10b).

Yaakov, in the verse cited by *Tanchuma*, was sending his sons to Egypt for a second time, after their brother Yosef, whom they knew as the viceroy, had warned them not to return without their brother Binyamin. The brothers were about to set out on an apparently dangerous mission, together with Binyamin and an assortment of gifts for Yosef, who had imprisoned their brother Shimon as a guarantee that they would return. As *Rashi* (ibid.) explains, Yaakov told his sons, "Now, you lack nothing except prayer; therefore, I pray for you."

When one is in need of Divine assistance, he dare not rely on what he perceives as his merits, even that of Torah study. *Tefillah* is a must. Those desires for which an individual yearns most, desires which mean so much but which often seem out of reach, can be acquired through *tefillah*.³

³This does not contradict *Chazal's* statement that Torah study is the paramount *mitzvah* (*Shabbos* 127a). *Tefillah* is unique in its potency for awakening the Divine attribute of mercy. *Ramban* (*Sh'mos* 2:25) writes that the Redemption process in Egypt was set in motion in the merit of the Jews' *tefillos*, though they were not fit to be redeemed at that time. This is *Tanchuma's* intent when it states, "There is nothing greater than *tefillah*."

17

The *Gemara* (*Berachos* 6b; see *Rashi*) refers to *tefillah* as something which stands *עליון של עולם*, *at the pinnacle of the universe*, but which people do not accord proper respect. As commonly understood, *עליון של עולם* refers to the exalted status of *tefillah*. *Nefesh HaChaim* (2:S10) offers a different interpretation, based on the following *Zohar* (*Va'eschanan* 260b):

לכן בירידת יעקב ובניו לגלות מצרים, קודם לכל, הוא שולח את יהודה לגשן, כמובא בפרשת ויגש (מו, כח) "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורת לפניו גשנה", מביא רש"י "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה".

למדים אנו מכל האמור, שתי דרכים ועצות נפלאות, בדרכי עבודת האדם בעולם הזה, ובהליכה בגלות, תורה ותפילה, ואין אלו שתי דרכים נפרדות אלא משולבות יחד, כפי שרואים אצל יעקב אבינו ע"ה, שהתפילה והתורה התחברו אצלו יחד, שניהם הלכו בד בבד, וזו השלימות של יעקב אע"ה, כפי שנאמר (כח, כז) "ויעקב איש תם יושב

אהלים" וכתב בתרגום יהונתן בן עוזיאל "ויעקב גבר שלים בעבודתי, ומשמש בבית מדרשא דשם ובית מדרשא דעבר תבע אולפן מן קדם ה'". וכן כתב להדיא בהעמק דבר [שם] וז"ל, "ישב אהלים...ומובן שהמה תורה ותפילה".

18

At the time when one is praying, all the words which one utters during his prayer ascend Above. They pierce the firmament and Heavens until they arrive at their destination, where they are made into an adornment for the King.

Thus, says *Nefesh HaChaim*, words of *tefillah* literally stand at the pinnacle of the universe. However, this status is conditional. As mentioned above, Yaakov referred to *tefillah* as his bow. Actually, the words of prayer are likened to arrows; it is the mouth which is the bow, propelling the words to their destination. Now, a bow when used properly can propel an arrow quite some distance with amazing accuracy. A defective bow, though, can accomplish little. For a *tefillah* to be potent, it must be uttered by a mouth which is holy and pure, unsullied by forbidden speech.

Midrash Tanchuma (*Mikeitz* S9) states: "One must rise early to pray, for there is nothing greater than *tefillah*." *Tanchuma* is exhorting us to ready ourselves properly before we *daven*. This can be accomplished through focusing our minds on the fact that we are about to address the King of kings and through studying Torah prior to *davening*. Of what value, however, can a *tefillah* have when it is preceded by idle chatter — or worse, by *lashon hara*!?

19

In the *tefillah* of *Ahavah Rabbah* (*Ahavas Olam*) we ask: "Our Father, merciful Father, Who acts Mercifully, have mercy upon us, instill understanding in our hearts, to understand and elucidate, teach, safeguard, perform and fulfill all the words of Your Torah's teachings with love..." One's success in Torah study and fulfillment of all other *mitzvos* hinges on the proper recitation of this *tefillah*.

A *ben Torah* spends his waking hours totally immersed in Torah. He struggles and strains to plumb the depths of the words he studies, to find the solution to an obscure comment of *Rashi* or *Tosafos*. Whether or not he will succeed may well be determined by how much importance he attaches to *tefillah*.

20 מסילות בלבנם - ב' פתח

הנה נתבאר שם די' פ' ויש כ' הפה', כח הפה פירושו שאינו בא אלא בכח זה בלבד, באמונה שלימה שאין לו אלא כח התפלה והבקשה מאת אדון כל המעשים ית"ש, ושוא תשועת אדם, ובעמדו להתפלל כולו בטל ומבוטל בידיעה ברורה שאין לו שום דבר זולת מה שמקבל

מהבורא ומנהיג כל הברואים כרצונו, תפלה לעני כמאן דלית ליה מגרמיה כלום" (וזהו ח"א קטח ב). לעומת זה יש 'חרב' ו'כח החרב', כח החרב היינו הסמיכה בכח עצמו ובחרבו על ידכו.

זאת אומרת שבפועל אפשר לשלוח 'חרב' עם 'כח הפה', דהיינו כשבא מתוך הכרה של (תהלים מד ו-ז) "בך צרינו נגח בשמך נבוס קמינו, כי לא בקשתי אבטח וחרבי לא תושיעני". מאידך אפשר לבא ביפה כשזה כרוך ב'כח החרב', דהיינו כשוראה בפיו כח עצמו לברך או לקלל.

22

בדבר זה היה טעותם של זקני מואב. דהם ידעו שכוחם של ישראל 'בפה' אך לא ירדו לסודה של 'כח' הפה, לפיכך חשבו להביא כנגדם את בלעם שאף הוא כוחו בפיו, אבל הוא בא באומנות הפה ככח עצמו ללא תלות בכח הבורא ית"ש, שכן לא ביטל את רצונו מפני רצון השי"ת, אדרבה ביקש הזדמנות לעשות רצון של מעלה כביכול כרצונו, באותו רגע

כאפו של שעת זעמו, ונמצא שגם בפה ראה ענין של כוחו ועוצם ידו. בפועל אמנם בא בפה אך 'בכח' בא עם הידים, והרי זה בכלל (בראשית כז כב) "הידיים ידי עשו" שהם בטלים ומבוטלים בזמן אשר "הקול קול יעקב", וכמדרשו (ב"ר סה ט): "בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות אין הידים ידי עשו".² ולכן לא יכול להם.

בתוך הדברים הזכרנו שבהיות ואומנות הפה מיוסדת על 'כח הפה', צריך לעמוד בתפלה מתוך הכרה שגם כח זה אין לו. ועל כך יסוד חז"ל (ברכות ד ב) לומר בתחלת התפלה: "ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך" (תהלים נא יז), לגלות שאף לפתוח השפתים ולבקש מלפניך איני יכול מעצמי. וכל ענין התפלה אינו אלא לעמוד ולגלות דעתו ולומר: "איני יכול", להשליך יתבו על ה' בכל מכל כל, ולהשתחוות לפניו בכפיפת קומה וכריעת ברכך מתוך ביטול וכניעה מוחלטת, "רבונו כל העולמים ואדוני האדונים... מה אנו... מה ישועתנו מה כוחנו מה גבורתנו" בגשמיות וברוחניות.

ועל של עתה באתי, להרחיב הביאור בנקודה זו שגם בכח התפלה צריך זהירות מאמירת "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה".

23

הוא אשר דברנו, כל כח הפה, הכח שלנו לפעול בתפלה, הוא בעצם הידיעה שאין לנו שום כח אחר, ורק אל ה' נשואות עינינו עד שיחננו, "כי בך לבד עינינו תלויות" (פיוט י"ג מדות). זו היא אפוא אומנותם של ישראל: "שאינו נושעים אלא בפייהם על ידי תפלה ובקשה".

ב. ביפה תואר בשם המפרשים: "כי תיבת 'הקל' חסרה [וא"ו], ופירושו מלשון קולא, כלומר כשהקל קול יעקב, שאין מרבים בתפלה לפניו יתברך, אז ידי עשיו שולטות בו". וכן הוא בפירוש הרא"ש על התורה שם: "הקל חסר וא"ו, כלומר הקל קול יעקב מהתפלל ומתלמד תורה, אז והידים ידי עשו שישלוט בשונאיהם של ישראל".

24

בהיפוך מזה הוא 'אומנות האומות', "ועל חרבך תחיה" (בראשית כז מ ויין רש"י שם) מפורש בתרגום יונתן: "ועל סייפך תהי רחיץ", בניגוד למה שיהודי מכריז ואומר: "באלקא דשמיא... ביה אנא רחיץ", הגוי שם מבטחו על החרב שלו, אין לו בדעתו אלא את "הידיים ידי עשו", לכל היותר הוא מכיר בכך שהקב"ה הוא תקיף ובעל היכולת ובידו להפריע לו ולבטל את מעשיו, והוא רק מצפה ומבקש שכביכול לא יעמוד לו בדרך אלא יניח לו לעשות חיל בכוחו ובעוצם ידו.

25

בשעה שאדם מישראל ניגש לשפוך שיח לפני קונו, הוא בא מתוך הכרה שאין בידי עצמו לעשות מאומה, על כל דבר ודבר הוא בא לבקש לישא ברכה מאת ה' וצדקה מאלקי ישעו. כידוע (פרע"ה שער התפלה בהקדמה, ועוד) התפלה שורשה בספירת המלכות "דלית לה מגרמה כלום" (וזהו ח"א קפא א), 'כלום' במלוא מובן המילה, עד שאפילו 'כח' התפלה עצמה אין בידו, וקודם תפלתו הוא זקוק לעמוד ולהתחנן: "ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך", דאף לפתוח השפתים אינו יכול מעצמו, ומכל שכן פעולות יותר גדולות.

מה אפוא פעולת האדם בתפלתו? דבר זה גופא שמעמיד עצמו לגלות דעתו

ולומר: איני יכול. "אתה חונן לאדם דעת", ואני לכשעצמי הנני חסר דעת ותבונה, ואין לי אלא מה שתחנני חכמה בינה ודעת. "ברך עלינו את השנה הזאת... כי אל טוב ומטיב אתה ומברך השנים", יותר ממה שהוא מציע שאלתו ובקשתו על עסק הפרנסה הוא עומד ומבטא את הודאתו והכרתו העמוקה כי ה' הוא הנותן לו כח לעשות חיל, ועליו משליך יתבו.

ומיד שעומד אדם על הכרה זו הוא נענה במבוקשו, כמו שאמרו (ירושלמי ברכות טג א): "ומה מי שהוא נתלה בבשר ודם ניצול, מי שהוא נתלה בהקב"ה לא כל שכן. הה"ד (ויאל ג ה) 'כל אשר יקרא בשם ה' ימלט'".

27a

מתפלל כתינוק

לפנים ענין זה נוסף נופך במקור הדברים, בביאור דקדוק לשון המדרש (ב"ר סה ט): "אמר רב אבא בר כהנא: לא עמדו פילוסופין בעולם כבלעם בן בעור וכאבנימוס הגרדי, נתכנסו כל עובדי כוכבים אצלו אמרו לו: תאמר שאנו

25

תפש אומנותם

במובן מסויים ניתן לומר שהפה והחרב אינם אלא מהותים סמליים, ה'חרב' מסמל אמירת כוחי ועוצם ידי כשלעומת זה ה'פה' מסמל את הביטול והרגשת האפסיות שבכח האנושי.

כי ישראל קדושים אף כשבעת הצורך מתעסקים בפעולת הידים, כמנהגו של עולם הטבע בפרנסה או במלחמה, הם מצרפים לכך כח התפלה, בידיעה נאמנה אשר (תהלים מד ג-ד) "אתה ידך גוים הורשת... כי לא בחרבם ירשו ארץ, וזרועם לא הושיעה למו, כי ימינך וזרועך ואור פניך כי רציתם".

276

יכולים ליזדווג לאומה זו? אמר: לכו וחזרו, על בתי כנסיות ועל בתי מדרשות שלהן, ואם מצאתם שם תינוקות מצפצפים בקול, אין אתם יכולים להזדווג להם, שכן הבטיחן אביהן ואמר להם: הקול קול יעקב בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות אין הידים ידי עשו, ואם לאו הידים ידי עשו אתם יכולים להם". וצריך לבאר מה שתלה הדבר בתינוקות דייקא?

ויבואר על פי מה שכתב בשו"ת מהרש"ל (סימן צח, והביאו בחק יעקב תפס יא) בשמו של רבי שמשון מקינון, "אחר שלמד סתרי הקבלה אמר שהוא מתפלל כתינוק בן יומי". ויובן מאוד לפי ענינינו, דאחרי שזוכה אדם לעמוד בסדרם של דברים והוא יודע להתפלל בשם,

עלול הוא להקיש על שערי רחמים בבטחון ובעוז כשהוא תומך יתדותיו על כוונת השמות, ובכך נמצא מאבד עיקר 'כח התפלה' שכל יסודה בביטול והכרת אפסיותו, על כן נחאמץ קדוש עליון הלז להתפלל כתינוק בן יומי, כתינוק בלי דעת המתרפק אל חיק אמו בבכי וזעקה אילמת, וכמאמר נעים זמירות ישראל (תהלים קלא א-ב): "לא גבה לבי ולא רמו עיני ולא הלכתי בגדולות ובנפלאות ממני", אם לא שויתי ודוממתי (מגזירת דומם -אבן עזרא) נפשי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי", "רצ"ל שנדמה בכל עניניו כגמול מחלב, שכמו שהגמול משים כל בטחוננו על אמו

Rabbeinu Yonah is in effect saying that we are all living on credit. Our Creditor can call in the loan at any time and force us into

bankruptcy in a moment, not only in business but in everything else as well, Heaven forbid. We have no choice but to beg Him for an extension. If we would realize this, that we are not living by our own profits but on credit God has extended to us, we would not be so complacent when we pray. We would grasp that we are in a crisis situation, that our credit line can be closed at any moment, that we have to plead with the Creditor to have mercy and extend us some more credit even though we don't deserve it. If we realized this, we would pray like beggars standing at the door.

I once heard a clever man make an observation along these lines. "Sometimes I see a successful businessman," he told me, "a man blessed with good fortune in every aspect of his life, and I see him praying in the synagogue. And I watch him. The man comes on time, and he says every word with real concentration. I can see it. There's no question about it. And he stands a really long Shemoneh Esrei. And I think to myself that this man is the embodiment of the Mishnah in *Avos*. He is the ideal successful man who realizes that nothing is in his control, that everything he possesses is a gift from God. Despite his success, he is standing like a beggar at the door. It warms my heart to see it.

"And then I meet the man in his office an hour later, and I see a totally different person. I see a ruthless, brutal businessman. For a few dollars profit, he will trample on anyone standing in his way. This has happened more than once, I tell you, and at first, I couldn't understand it. Where was the man who prayed so faithfully and convincingly? Where was the man who realized that all power and success depend on God? Does he think it was his cleverness that made the business deal? Doesn't he know that it is up to God? So why trample on other people in order to make the deal? Does he think God wants him to do this? These questions gnawed at me, until one day the answer struck me.

"This man is definitely praying with concentration and sincerity, but do you know what is going through his mind? He is saying, 'Look, God, I know how to run my business very well, but I

have to admit that You are much stronger than I am. If You want to, You can destroy everything I've built up. So I'm praying to You and asking You please not to interfere.' Of course, he doesn't express himself in these words, but this is the thinking at the root of his fervent prayers.

"So this is what he wants from God. This is why he is standing his long Shemoneh Esrei. He is pleading with God not to disturb the well-ordered life he built for himself through his own efforts. He does not really believe that everything comes from God, so if he wants to be successful, he believes he has to trample everyone that gets in his way."

This observation goes to the core of human nature. This is what many people are missing. They don't realize that everything they have is a gift from God. If they understood the working of the world properly, they would say, "God, I know I am totally dependent on You. I know that everything I have is a direct favor from You, pure benevolence, undeserved, an extension of credit to a person who is really not creditworthy. Please, God, I beseech You, let it continue that way, and I will try to do my bit. I'll try to be better. I'll try to be more deserving. I'll try to justify what

You are doing for me somewhat. But nothing I can do will ever earn me all the good You have given me. God, I am a miserable beggar standing at Your door. I beg you, give me alms from Your generous hand."

שהיא תכלכלהו ותנהגהו, כן שויתי נפשי כגמול עלי אמו' שבטחתי רק על ה' החונן דעת בענינים העיונים, והמהלני בענינים המעשים; וכמו שהגמול אינו סומך על עצמו מאומה ויודע כי קצר כוחו מעשות דבר, כן כגמול עלי נפשי שמדעתי שאני בפני עצמי רפה ידיים וחסר כח... 'ודוממתי כגמול עלי נפשי' רצ"ל שנפשי דוממת כגמול הדומם ואין מלה בלשונו בלא אמו' וכו' (מלבי"ם).

ע"ז זה יתכן המכוון באומרם "ואם מצאתם שם תינוקות מצפצפין בקולך", רצ"ל שמצפצפין בתפלה כתינוק

בן יומו, או "אין אתם יכולים להזדווג להם", מה שאין כן אם מתגאים בכוחם וידיעותיהם, שבכח צירופי המדות וזיווגי השמות ביהודים נשגבים יצליחו להמשיך הכל כרצונם, והרי זו נוסחה של כוחי ועוצם ידי, ואין בכח הקול יעקב הלזה לבטל את הידים ידי עשו.

31 הלכה וקבלה

עוד יש לרמוז צמה שנכתב הקל חסר ו', שהאות ו' מרמז על המדה הששית

שהיא מדה היסוד, והכונה צוה לרמוז שכאשר המורה נלמדת צלי קדושה וטהרה, או יש כחה הידי עשו רח"ל לשלוט. ואין הכונה למדרגת קדושה וטהרה שהם בסדר המעלות של רבי פינחס בן יאיר, אלא על זה שאין אללנו רגש לעניני קדושה וטהרה, שנשכחו היסודות ואין לנו מרגשים כלל מה שחסר לנו צענינים אלו, ואין לנו עושים הדגשה לשמור הגדרים צענינים אלו, ונעשה הדבר רח"ל להפקר צעני האנשים. היום יש כלים מכלים שונים הממחיצים היסודות של קדושה וטהרה של בני ישראל, ובני אדם אינם מרגשים כלל בחסרון והעוולה שיש בהם. איתא בשם הרה"ק השר שלום מצעל"א ז"ע כי האותיות קודם תורה הם קדשה, לרמוז כי ההכנה לתורה הוא קדושה.

וכן קודם מתן תורה נטווו (שמות יט, י) 'וקדשתם היום ומחר', וכדי שנהי' ראוי לקבל התורה יש צורך שנהי' גוי קדוש. וזה כונת הגר"א שלמדו חז"ל שבזמן שאין הקול קול יעקב הידים ידי עשו כי חסר הו' מתיצת קול, והיינו שאם קול המורה חסר את האות ו', שהוא כנגד המדה הששית של קדושה וטהרה, אז אין צדקה ללחום נגד ידי עשו. וצריכים לנו לעשות פעולות לחזק השקפתנו, לידע הנחיצות לקדש ולטהר מחנינו, לטהר ולקדש עצמנו, ועל ידי זה נזכה לנצח ידי עשו.

In a similar vein, the Raavad makes a suggestion to those who are interested in repenting, but lack the physical stamina to fast: "One should not finish his meal in its entirety; instead, he should leave over a small portion on his plate" (Shaar Hakedushah). At first glance this seems to be a simple action that anyone can do. Only after attempting to follow this directive does one realize why this apparently insignificant action is the key to controlling his desires and achieving holiness.

Although this exercise involves no physical distress, it may prove more difficult than fasting. When food is especially appetizing or a dessert is particularly enticing, it can be extremely difficult to leave over a portion and not indulge one's desires by finishing the delicacy to the last crumb. One has to subdue his cravings and fight the tendency to give in to his "needs." He might even be tempted to rationalize that the Torah forbids one to waste perfectly good food (bal tashchis). To combat these thoughts, a person must clarify for himself that this exercise is not an act of destroying food, but part of a process of improving his character.

How does not giving into one's desires bring the person to holiness? By way of illustration, magnetic fields surround all the heavenly bodies. When a star passes through the magnetic field of the sun, the gravitational force causes it to veer ever so slightly from its course. Similarly, spiritual forces have "magnetic fields" that surround them. The yetzer hara exerts a powerful pull on us, in the form of cravings that seem irresistible. Our neshamah and seichel (the positive spiritual forces) have a corresponding "magnetic field," but it is not as powerful as the field surrounding our yetzer hara. When a person resists his desires, he draws himself away from the "pull" of the yetzer hara, and is no longer under the influence of its magnetic field. This enables him to enter the field of his neshamah and seichel, which is the core of kedushah.

If we can make even an occasional habit of leaving over a small portion on our plates, we will merit an impressive portion not only in this world but in the next world as well.

(Shiurei Chumash, Parashas Kedoshim 19:9; Alei Shur, Vol. II, p. 250; Alei Shur, Vol. II, pp. 43-46)

37 אגף הנפש

נראה כי לוח נתכוון התנא באמרו (אבות פ"א מ"ו): "כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה, ולא המדרש הוא העיקר אלא המעשה, וכל המרכבה דברים מביא חטא." כי רק מי שיש בכוחו לשתוק במקום שצריך לשתוק כגון בלשון הרע ורכילות, או כשהוא משתמש עם כח הדיבור ללמד תורה לתלמידים, יש לו את כח הקדושה להשפיע בקול דיבורו תורה לתלמידים, אבל אם אינו מסוגל לשתוק במקום שצריך לשתוק, כי אז הוא פוגם את כח הדיבור ואין בכוחו להשפיע בדיבורו תורה לתלמידים.

נקדים להתבונן על הכח הנפלא של הדיבור שנתן הקב"ה לאדם, ככתוב (בראשית ב' ז): "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיים." ופירש בתרגום אונקלוס: "והוה באדם לרוח ממללא". הכוונה כמו שפירש רש"י: "לנפש חיה, אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה, אך זו של אדם חיה שכולן שניתוסף בו דעה ודיבור". ובכך הדיבור הוא כח נפלא שאדם מסוגל להשתמש בו. לא רק להביע בו את כל צרכיו לפרטני פרטני, אלא בעיקר לעסוק בהם בתורה ללמוד וללמד, לשפוך את לבו בתפלה לה בקול רברים, ועוד... כהנה וכהנה.

ידוע מספר יצירה שהקב"ה ברת נ' בריחות עם בני ישראל, ברת הלשון וברית המעור, וידוע מה דלמח בספ"ק בניאר הדברים, כי הקדושה של האדם חלו כפי מה שזומר את לשונו, דכתיב (משלי כג, כג) שומר פיו ולשונו שומר מזרות נפשו וכומו שמרמו

שורש חטאם של דור המבול היה בענין ברת הלשון, על ידי שלא שמרו את דיבורם, שלא שמרו עיני הן ולא, שלא היה הן שלהם דק ולא שלהם דק. וזכמו שמבואר בחז"ל (ב"ר לג, ה) שדרשו על דור המבול את הפסוק (תהלים ה. ו.) מחנך דונרי כח וגוי. ועל ידי זה נאלו אחר כך עד "ומשחת הארץ", שעברו על כל גברי העולם בעניני קדושה, כי שורש הכל הוא פגם בברית הלשון, וע"י הפגם בלשון באו אחר כך לכל הירידות, עד שפרצו לגמרי בענין אור פ"א ואור ו"ו, ונחנבר עליהם מדת הדין, בשם חלקים, והביא עליהם הקב"ה את מי המבול.

איתא בפסח אליהו הין דק אור ברות, וי"ל בדרך מוסר, דמרומו בזה דענין הן שלך דק ולא שלך דק דילפינן מפסוק הן דק הוא שורש קדושה אור ברות קודש, ודור המבול שבאו לשקר באור ברות, הכל היה בשורש מפגם בעין דק. וזה מבואר היטב למה אומרים למי שאינו עומד בדיבורו והוא ע"י מעשה של נחיתת כסף, לר"י כדלית ליה ולר"ל כדלית ליה, דייקא מי שפרע לאנשי דור המבול, כי זה הוא שורש החטא, שהן שלהם לא היה דק ולא שלהם לא היה דק, ועברו על הין דק שמביא לדי חסרון קדושה עד כדי כך, שע"י מרצו כל העולם כולו, והוא לימוד גדול על חומר הענין של דיבור האדם, ועד כמה צריכים להיות נזהר בהן שלך דק ולא שלך דק.

35

כתיב (תהלים מה, ג, ד) יספית מצני אדם הולך מן בשפתותיך על כן ברכך אלהים לעולם חגור חרצך על ירך גבור הורך והדרך, דהיינו שעל ידי השפטים האדם נושא חן. וזהו אור מצניני עיני הן של גת, שעל ידי כח השפטים מלא מן בעיני ה', לנח היה כח הלשון, וזהו נשא מן בעיני השי"ת, וי"ל מדור המבול שפגמו בלשונם, והפסוק ממשיך ואומר כי ענין מן השפטים, נותן לאדם הכח להחנבר נגד המלחמה הכנדה להיות שמור בעניני קדושה, חגור חרצך על ירך גבור, היינו ענין המלחמה בקדושה הירך, שלא ישלוע בה הירך הרע, והוא על ידי כח השפטים שנושא מן בעיני השי"ת.

מה דמבואר בשפת אמת (פסוק מרנ"ו ד"ה קטו) שהשפטים יש בהם נ' כוחות, יש כח הדיבור, ויש כח השמיקה שמשיק שפמוחו שלא לדבר דברים בטלים, ע"י"ש. והיינו כי השפטים מורוח על כח השמיקה ועל כח הדיבור, כי לפי השמיקה מלדבר דברים שאינם הגונים, כן נמרבה אלל האדם כח הדיבור, ועל ידי זה הדיבור מעלה מן. ולכן נאמר דייקא הולך מן בשפתותיך, כי ע"י השפטים יש לו מן, כי ע"י טהרת הלשון שלא לדבר דברים בטלים ודברים אפורים ודברי נבלה, ע"י הדיבורים שמדבר נושאים מן. אם יש לאדם כח השפטים או שורה השכינה אללו, כי שפה עולה בנימטרח שכינה, ויש

והנה כענין זה מצינו באדם שני כוחות
נפלאים המנוגדים זה לזה - כח
הדיבור מול כח השתיקה, וכבר אמר על כך
החכם מכל אדם (קהלת ג'): "עת לחשות ועת
לדבר". ולפעמים הכח לחשות הוא הרבה
יותר קשה מהכח לדבר, ולא כהנחם אמרו
חכמינו ז"ל (יומא כג): "הנעלבין ואינן
עולבין שומעין חרפתן ואינן משיבין... עליהן
הכתוב אומר (שופטים ה לא) ואוהביו כצאת
השמש בגבורתו".

קול טהור כזה של רחל אמנו, כאשר היא
כופה על הבנים שהלכו בגולה, יש לו
את הכח לבקוע שערי שמים, ועל כך אמר
הנבוא: "כה אמר ה', קול ברמה נשמע נהי
ככי תמרויף רחל מבכה על בניה, מאנה
להנחם על ובניה כי איננו", וכאשר הקב"ה
שומע את הקול של רחל, אותו קול שענתה
ליעקב במקום לאה כמסירות נפש, הנה הוא
* נענה לתפלתה: "כה אמר ה', מנעי קולך מבכי
ועיניך מדמעה, כי יש שכר לפעולתך נאום ה'
ושבו מארץ אויב, ויש תקוה לאחירתך נאום ה'
ה' ושבו בנים לגבולם".

שפתי חיים / שתיקה 50

"לא מצאתי לגוף טוב משתיקה"

נמצא אפוא, מצד אחד לדיבור יש מעלה כשלעצמה שהוא קובע
את שם "אדם" ע"י צירוף רוחניות המחשבה אל גשמיות הגוף, אך מ"מ
המעלה המוחלטת היא כשהרוחניות היא זכה ופנימית ואינה מצורפת אל
(הגוף, כיון שכאשר היא מצורפת אל הגשמיות היא מפסידה ממעלתה.
אך כאשר צריך להשתמש בגשמיות - בדיבור, מעבורת האדם והאתגר
שלו לצורך את הרוחניות אל הגשמיות ולזכך על ידה את הגשמיות,
ומאיך כל עוד אינו זקוק לכח הדיבור, צריך להשאיר את הרוחניות
במחשבה בלבד - רוחניות מוחלטת. הרי כמה גדולה היא מעלת השתיקה
שהיא הדבקות ברוחניות גמורה.

זהו מה שאמר שמעון בנו של רבן גמליאל (אבות פ"א מ"ז) "כל
ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה", רשב"ג מספר את

מה שלמד מדיבורי החכמה שלהם, שגם בדיבורי החכמה למד שהטוב
לגוף הוא להוציא אותו מהענין, כלומר לשתוק ולא לדבר, כשהגוף
מדבר הרי הוא פעיל, אך בשביל הגוף יותר טוב שיהיה סביל, עי"ן
הוא מזכך את גשמיות הגוף, ומצרף את הגשמיות אל הרוחניות, ולכן
אף בדברי תורה וחכמה טוב הוא לגוף למעט בדברים ולשתוק כמה
שאפשר.

במקום שאין צורך בו, ממעלת השתיקה - לשתוק. כדי לרכוש מעלה
זו אין זה דבר של מה בכך, יש צורך בתרגילים רבים כדי להרגיל את
טבע האדם לשתיקה, כיון שטבע האדם הוא לדבר, לפטפט, להבליט
ולפרסם את עצמו, ולהוציא הכל לרה"ר.

ומ"מ לכל הפחות לתחילת דרך העבודה במעלת השתיקה, שיקבל
על עצמו פעם ביום דבר מה שהיה רוצה לומר - שישתוק, כמו"כ
למעט בדברים כמה שאפשר לעצור את שטף הדיבור. ירגיל האדם עצמו
להיות צנוע ופנימי, בפרט בערבי שבתות ויו"ט שהם זמנים של לחץ
ואז עלולים לכעוס בנקל לבוא לידי כעס. יש להתרגל כמה שאפשר
למעט בדברים, וכך ירגיל את עצמו לא רק שלא יבוא לידי כעס, אלא
אף לא לדברים המעוררים את הכעס.

44 תולדה ארץ על בלימה (אויב נו. ז). "בלי מה" כלומר, על שום

דבר. מאכן למדו חז"ל (ילקוט וזאת הברכה רמז תתקסד) ש"אין העולם מותקיים אלא
בשביל מי שהוא בולם עצמו בשעת מריבה, שנאמר 'תולה ארץ על בלימה'.
הקב"ה תולה את הארץ על אדם ששתק בשעת מריבה, הוא היסוד לכל העולם.
כאן מוצאים אנו גדלות הנקנית בצורה בלתי צפויה; ללא עמל במצוות
ובתורה, רק בלימה בשעת מריבה! והוא כעין מה שאמרו חז"ל: "כל היושב ולא
עבר עבירה - נותנין לו שכר כעושה מצוה" (מכות כג ע"ב).

ויש לפרש בזה רמז הכתוב (בראשית כו כב):
"הקל קול יעקב והידיים ידי עשו".
ודרשו חכמינו ז"ל (ב"ר סה כ): "בשעה שהוא
מצפצף בקולו אין הידיים ידי עשו, אין ידיו
עשו שולטות, וצריך ביאור מדוע "הקל"
הראשון חסר ואילו "הקול" השני מלא. לפי
האומר יש לומר שביקש לרמוז בזה: "הקל קול
* יעקב" - רק כשיש ליעקב שני הכוחות, מצד
אחד "הקל" חסר שיודע להחסיר הקול שלא
לדבר כשאסור לדבר, ומצד שני "הקול" מלא
שמדבר בקול דברי תורה וחפלה, אז אין ידיו
עשו שולטות. לכן מצינו בין מ"ח דברים
שהתורה נקנית בהם: "מיעוט שיחה", כי רק
על ידי שהאדם מסוגל לשלוט בדיבורו, הוא
זוכה לדבר דיבורים של תורה.

מעלה יתבאר הכח הנפלא של רחל אמנו,
שהיו בה שני כוחות המנוגדים - כח
השתיקה לעומת כח הדיבור, כי מצד אחד
ככל אותן השנים ששלח לה יעקב מתנות ולבן
אביה מסרן לאה, שתקה רחל שתיקה
מוחלטת ולא יצרה כלל ליעקב, ומצד שני
כשהבינה רחל שלאה אחותה עומדת
להתבייש השתמשה בכח הדיבור בקום ועשה
לעזור לה, כאשר התחבאה באותו חדר ששהו
בו יעקב ולא, ונענה ליעקב בקול שלה על
ר"ל שאלותיו כדי שלא לבייש את לאה.

הנה על כך אמר המדרש: "רחל תפסה
בשתיקה עמדו זרעה בשתיקה, ראתה
סלגותיה ביד אחותה ושתיקה". כי כח
השתיקה שלה אינו נובע מפני שאין לה כח
דיבור, שהרי כשצריך לדבר היא מדברת
מסירות נפש לענות בקולה ליעקב במקום
לאה, לכן כאשר היא שותקת יש לשתיקה זו
נרד עלינו, וזהו שמביא המדרש על כך:

"הקול קול יעקב" - שבפנימיות הכל הוא לטובה

48

בסוף פרשתינו מובא ענין הברכות שביך יצחק את יעקב, שמתחילה רצה יצחק לברך לעשיו, ובערמה וחכמה נטלם יעקב לעצמו, וביאור הענין איתא בספה"ק "קדושת לוי" (בפרשתו) שהכל דוגמא דלעילא, כמאמר חכמינו ז"ל במסכת פסחים (ק"ה) "הודו לה' כי טוב, כי לעולם חסדו" פירוש, הודו לה' שגובה חובתו בטובתו של אדם, כלומר, כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד (ברכות ס) הגם שבעיני האדם דומה שדבר זה הוא רע לו, אמנם באמת אינו כן, רק שגובה חובתו בדבר שהוא טובה, אך כיון שמדומה לאדם שהוא רע, ויש לו צער מזה, על זה אמרו, "הודו לה' כי טוב" כשגובה חובתו בטובתו של אדם, כלומר, מה שהוא טובה לאדם, בזה גובה חובתו, רק האדם אינו מבין זה ויש לו צער מזה, ונמצא כשהקדוש ברוך הוא נותן כח למידת

הדין, לענוש את האדם כפי מה שאנו רואין בהתגלות, הוא נותן כח להמקטרג לענוש, אמנם באמת באתכסיא הוא טובה, כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

וידוע כי מדת הדין הוא יצחק, ועשו הוא כח המקטרג והמעניש, ויעקב הוא טובות של ישראל, והוא יצחק שהוא ממת הדין רצה לברך את עשו, הוא המקטרג והמעניש, כמאמר חז"ל (ב"ב טז) הוא היצר הרע הוא המלאך המוות, ולא כן היה, רק בייך ליעקב, שהוא טובה לאדם, כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, רק שהוא בא באתכסיא, וכן יעקב אבינו ע"ה בא באתכסיא, שלא ידע יצחק אבינו עליו השלום, והבן עכ"ד.

49

ועומק הדברים בזה, שיצחק הוא מידת הגבורה וגם עשו היה ממידת הגבורה, שהיה אדמוני שזוהו בחינת גבורה, והיה מאותו שורש ומאותו מידה של יצחק, ואיתא בזוה"ק (אמור רעיא מהימנא, ק) שכל הענין שיצחק קרא לעשיו, מרמז על ענין ר"ה, שהקב"ה יושב על כסא דין, וקורא לעשיו, למקטרג, ואומר לו "עשה לי מטעמים והביאה לי", שהם מעשי בני האדם, כל פעולותיהם שעשו כל השנה, ומעורר בחינה של דינים, כדכתיב (זכיה ד, י) "עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ", ואוסף המקטרג כל מה שראו המלאכים בעולם איך חטא האדם ועבר על ציווי מלכו, ובונה מזה קיטרוג שלם, אבל יעקב אבינו בא בערמה, ונטל ממנו הכל, ומקבל הברכות.

ולמדנו מזה שאפי' כשנראה לאדם שיש גבורות ודינים, זה הכל רק בחיצוניות, ועל היהודי ליכנס לתוך עומק העולם ופנימיותו, ואז רואה שהכל הוא חסד ורחמים יהודי צריך לדעת, ש"כל מה דעבד רחמנא לטב עביד", ו"גם זו לטובה".

איתא שע"י שיהודי אומר על צרה הבאה עליו רח"ל "גם זו לטובה", עושה שיתהפך הכל לטובה, שאפי' שנראה כגבורות ודינים באמת הכל הוא לטובה, שבפנימיות הוא לטובה, וע"י שמגלה פנימיות העולם מגיע למצב של חסד ורחמים ומתהפך הכל לטובה.

50

זה היה הבחינה של רבקה ויעקב, שרבקה אמרה לו, שלא יסתכל על כלום, אלא יראה את העומק, שידע שרק "הידיים ידי עשיו", "ידיים" הוא הכוח החיצוני שבאדם, ואילו דיבור הוא הכוח הפנימי שבאדם, שכאשר הוא מדבר הוא מגלה הפנימיות שבו, "הקול קול יעקב", שכל הבריאה בפנימיות הוא בחינת יעקב ורק

בחיצוניות נראה כאן בחינה של עשיו, ונראה שיש לבושים חיצוניים בעולם, אבל באמת כל העולם הוא עולם נקי ומאיר של יעקב, וכל העולם נעשה עבור כלל ישראל, למענם ולטובתם, ומאיר חסדים לכל מקום ולכל פינה, ולכן העבודה של יעקב הוא למצוא את הרבש"ע, "וידו אחזת בעקב עשיו", ידו היינו האות יוד, שהיא הנקודה של הרבש"ע, שמאיר לכל מקום, ואז הוא מקבל את כל הברכות, וכשעשיו בא לצעוק אז אומר יצחק "גם ברוך יהיה", שלאחר שנתגלה הפנימיות גם יצחק מסכים לזה.

בכל הפרשה נראה איך שיצחק אהב את עשיו, אבל לאחר מכן מתהפך הכל, ואומר על יעקב "גם ברוך יהיה" ואין לו שום טענות על יעקב, ואדרבה מברכו שכל הברכות שביך הקבה לאברהם יבואו אליו, והביאור כי כל השייכות שהיה ליצחק עם עשיו זהו מפני שהוא מסיטרא דדינא, אבל לאחר שהפך יעקב הכל לטובה הרי גם יצחק מתהפך לרחמים, לברך את כלל ישראל, וכל הברכות והחסדים הגדולים ביותר ירדו דוקא דרך יצחק, שדוקא ע"י מידת הדין והגבורה כשיהודי מחזיק עצמו ומתחזק, באים אליו לאחר מכן החסדים הגדולים ביותר.

"הקול קול יעקב", הקול הפנימי שבכל העולם זועק יעקב, שכל העולם כולו הוא עבור ישראל, כמו שאחז"ל (בראשית רבה א, א) "בראשית" בשביל ישראל שנקרא ראשית, כל נשימה שבעולם אפי' מגויים במקומות המרוחקים ביותר, הכל הוא מצד כלל ישראל, וכל דבר שקורה בעולם הכל הוא עבור ישראל.

47

עוד יש לרמוז על דרך שהצילו נשם הגאון זי"ע שהכונה הוא על חסרון בלימוד התורה, והכונה הוא כי חסר צערינות של לימוד התורה, שאין מרגישים שלימוד התורה הוא מענוג, וכבר אמרנו לפני כמה שנים לפרש' מאמר חז"ל (קידושין ג, ג) צרחתי לו

תורה חצלן, דהיינו תורה שהוא נעטם ועריצות דוגמת חצלן מלינה מיצר הרע, אבל תורה שאין מרגישים בה חיות וטעם אין צמחה להציל מיצר הרע. וחסרון העריצות נרמז כמה שחסר ו', כי צ' פעמים קול עולה בגימטריא 'ערצ', אבל כאשר חסר ו', פי' שחסר צערינות התורה אינו עולה צ' פעמים קול, ואז הידים ידי עשו. ויש להוסיף רמז, ש'קל' עם 'קול' עולה בגימטריא 'סור', שהורה כו' שאין מרגישים בה עריצות וממיקות התורה אינה נשארת אצל האדם, כי רק תורה שלומדים בהרגשה כי הם חיינו מתעצבת תוך דם האדם ונעשית חלק מעלמותו.

46

ובן מה שאומרים בצרכות התורה 'הערצ' נא' יש לו צ' פירושים, יש לפרשו מלשון עריצות, שאנו מצפשים שיהיו דברי תורה ערצים בפנינו, ויש לפרשו בלשון מערצות, שאנו מצפשים שמתערב התורה בדמינו, וצ' הפירושים הללוים זה צוה, כי רק אם האדם לומד את התורה צערינות או התורה מתערבת צמח דמו ונעשית חלק מעלמותו. ואף ציאיור התפיסה עצמה נרמז ענין זה ש'קל' חסר ו' משמע לשון קלות, פירושו שמחפשים ללמוד את התורה בלי יגיעה, שיצא לו התורה בקלות, ואינו מייגע עצמו עלי' לפי שאינו מרגיש שהתורה היא החיים שלו, וממילא חסר בלימוד התורה, ולכן אם חסר זה הוי"ו אין צמח התורה להציל ולהגן נגד בני עשו.

47

איתא בספר יצירה (פ"ה מ"ה, ועיין שם בפירוט הרמ"ק) המליך אות ס' וזר צו חודש כסליו בשנה, ואיתא בחזונו דרבי עקיבא שהאות ס' הוא 'סומך ה' לכל הנופלים, ויש לומר על פי זה שהרי 'סומך ה' לכל הנופלים' [עם ו' בחינת הנופלים] בגימטריא 'הקל קול יעקב', לרמז שמודש כסליו מיוחד לחזק קול תורה וקול מפילה המרומים בצפוק הקל קול יעקב, וזה הוא כח הסמיכה לאדם שלא יצא ח"ו ליד פליה. והעיקר הוא לחזק לימוד

47-b- הקה והעו (במשל/העו)

וענין זה נוגע לכל אדם, כאשר רואים התגלות הדין של הקצ"ה, ויש לנו הרגשה שאין מגיע לנו עונשים, הרגשה זו צאה לאדם מחמת שהוא נגוע בקליפה זו של עשו הרשע רח"ל, ומחמתה אנו דנים כאילו לא ראוי העולם לדין, ומזה צאים לכל הקושיות והספיקות רח"ל.